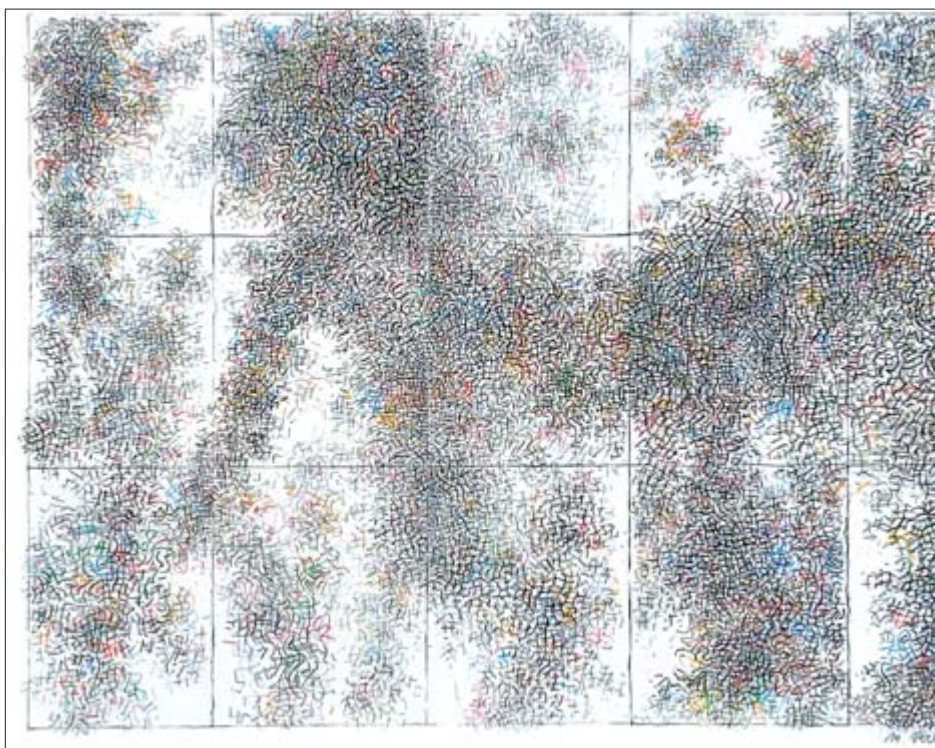
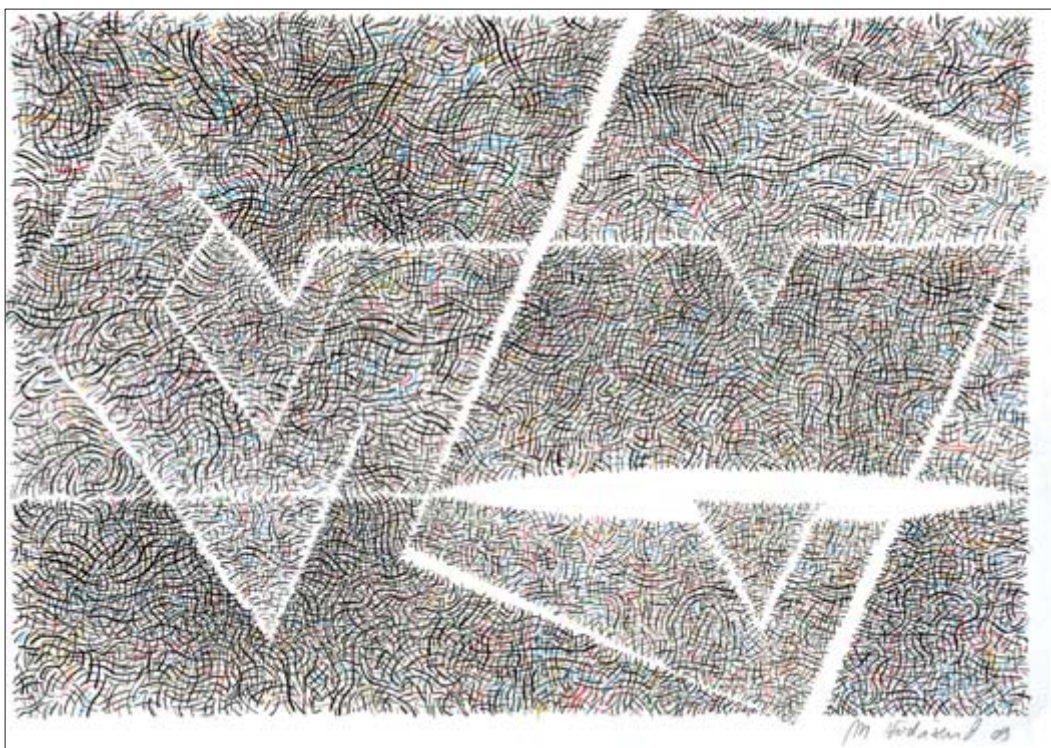

Izložba Mensura Verlaševića u Bošnjačkom

Ka potpunoj au

Crteži iz posljednjeg ciklusa Mensura Verlaševića zrelo su sažimanje

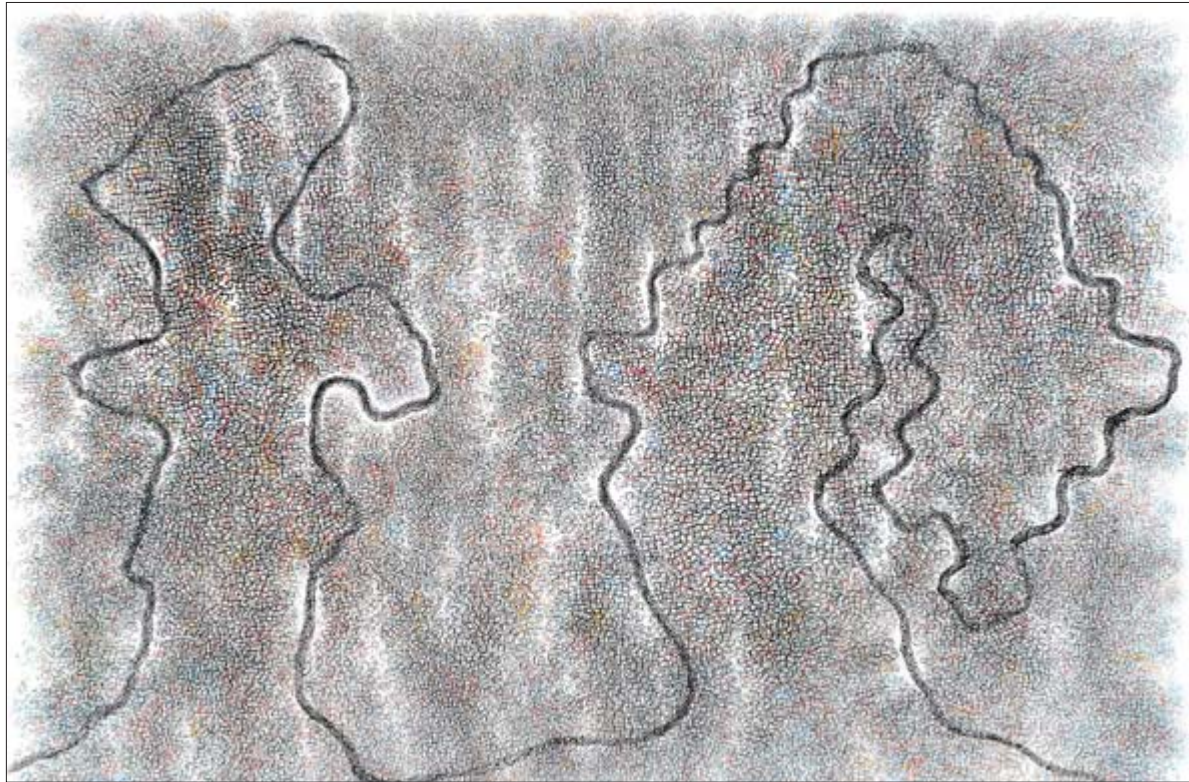
Aida Abadžić Hodžić

Posljednji ciklusi crteža u boji akademskog grafičara Mensura Verlaševića (r. 1950.) zaokruživanje su i sublimiranje ranijih grafičkih, slikarskih i crtačkih iskustava i otvaranje prema potpunoj autonomiji likovnog istraživanja. Crteži olovkom u boji, guste i strogo promišljene strukture, kao svoj središnji sadržaj imaju traganje za unutrašnjim ritmom crteža. Sadržaj umjetničkog djela, za razliku od njegove teme, ovdje razumijevamo kao "ono što se u jednom djelu pokazuje" (*laisse voir*) "bez razmetanja" (*sans en faire parade*), kako je to jednom prilikom suptilno definirao Erwin Panofsky.

Sažimanje pogleda

Neovisno da li slika/crta/grafički oblikuje stare kapije i verige (ciklusi iz 1980-ih i 1990-ih) ili motive pandantiva, otkrivenih kao zanimljiv konstruktivni element džamijских potkropnih interijera, a koji će pobuditi njegov interes početkom 2000.-ih godina (ciklusi "Metamorfoze", "Dodiri", 2003.-2005.), ili posljednje crteže, okupljene u zaokružene cikluse od po dvatri lista, Verlašević potvrđuje crtež kao primarni element likovnog mišljenja i ritam kao jedan od središnjih elemenata likovne kompozicije i to otkriva karakterističan način njegovog likovnog mišljenja i zacrtava određenu liniju kontinuiteta, unutar koje se oblikuje njegova specifična likovna poetika.

Kritika je, početkom 1980-ih godina, nedugo nakon njegovog povratka sa studija, ukazala na pomak od "apstraktno-ekspresivnog" izraza ranih drvoreza ka "poetsko-real-

nom i fantazmagoričnom" izrazu nešto kasnijih crteža, a kojim se približio valu "poetskog romantizma", karakterističnog za veliki broj tada mladih bosanskohercegovačkih slikara tokom osme i devete decenije prošlog stoljeće, a koji su, u valu obnove slike i figuracije, svoja istraživanja, na tematskom planu, vezali uz kulturnu depografiju Bosne i Hercegovine. Već i na ranim radovima iz ciklusa "Stare brave" pa sve do ovih posljednjih crteža oslobođenih (nužnih) referenci na vidljivi svijet, Verlašević osluškuje odnose između pojedinih dijelova cjeline, u dinamičnoj napetosti između jednog strogo kontroliranog postupka građenja izvanjske arhitektonike kompozicije (makrostrukture) nas-

pram slobodne, intuitivne, maštovite mikrostrukture crtačkog tkanja koja poziva i sažima istovremeno i - pogled izdaleka i - pogled izbliza.

Tokom godina taj je postupak postajao sve koncentriraniji i likovno složeniji: poput zumiranja i usredsređivanja pogleda kroz objektiv fotografskog aparata, Verlašević je svoj pogled sustavno vodio od izabranih, većih motiva (stara vrata, stare tarabe), prema koncentriranju na dijelove tih, većih, cjelina (halke sa starih vrata, lokoti i drvene grede sa starih ograda, sferni trokuti džamijских kupola...) ka samoj, primarnoj teksturi uvećanih detalja koji sada postaju samostalne kompozicije. Istovremeno, u tom postepenom

kretanju od većeg ka koncentriranom motivu, Verlašević otkriva i svoju primarnu grafičku vokaciju i grafičko iskustvo. Zanimanje za teksturu i bogata tkanja likovnog rukopisa (a koja su ranije bila primjetna u potrebi da slojevito gradi crtež, uvođenjem novinskog kolaža i akvarela), podsjeća na višefazni način rada na grafičkoj matrici.

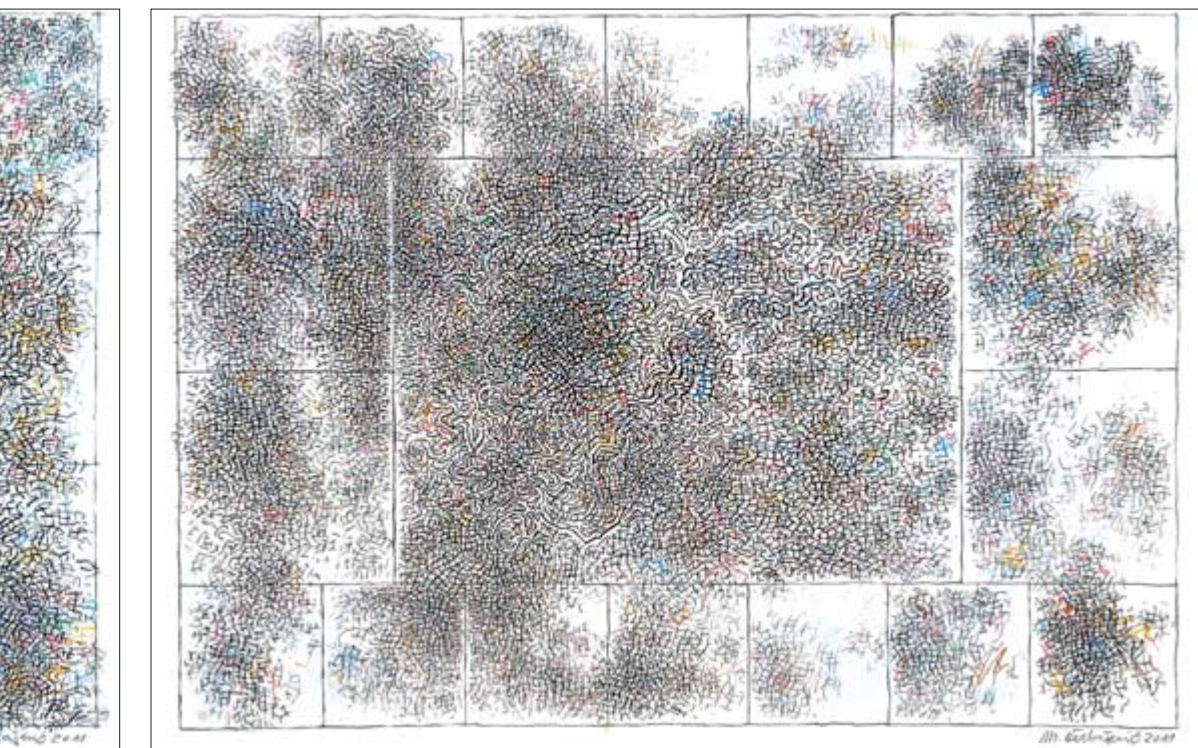
Reduciranje narativnosti

Oslobođeni vezanosti uz zadani motiv, a koja, u pukom činu prepoznavanja nerijetko zatvara pogled promatrača i zaustavlja otvaranje prema unutrašnjoj dinamici likovnog jezika, oblici na novim ciklusima Verlaševićevih crteža konačno dišu slobodno, zrelo i samosvojno.

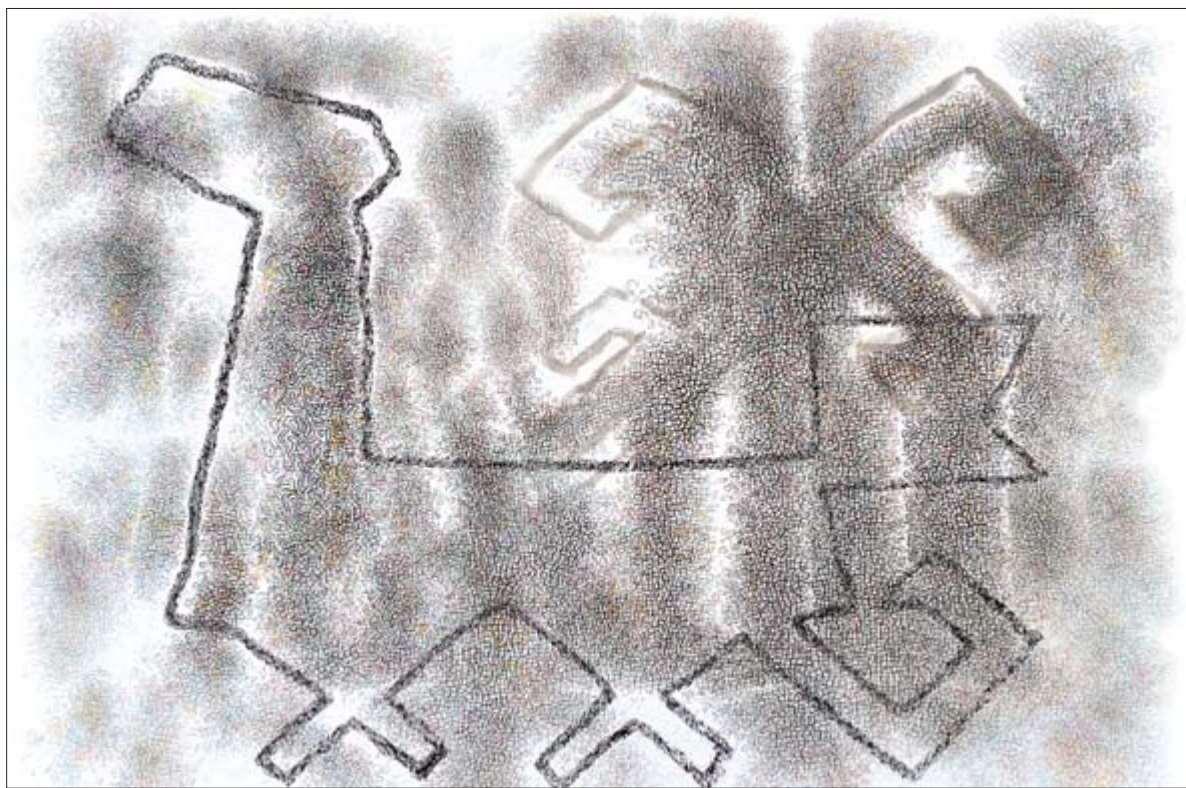
Mensur Verlašević diplomirao je 1974. godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu gdje je, uz matični studij na Odsjeku za grafiku, završio i postdiplomski studij u klasi uglednog profesora Alberta Kinerta (1976.), koji je na ovoj Akademiji predavao od 1961. do 1984. godine. I Verlaševićev profesor Kinert u jednom trenutku, krajem pedesetih godina, krenuo je putem reduciranja narativnosti i udaljavanja od figuracije. Kinert je, kao student, među svojim profesorima imao i Omera Mujadžića (1903.-1991.), rođenog u Bosanskoj Gradišci i najmlađeg studenta u historiji zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti (koju je upisao sa samo 15 godina!), a u čijem se li-

institutu Sarajevo

Autonomiji forme

ranijih iskustava i izvrsna osnova za iskorak u nešto novo i nepoznato

CRTEŽ I RITAM

Neovisno da li slika/crta/grafički oblikuje stare kapije i verige (ciklusi iz 1980-ih i 1990-ih) ili motive pandantiva, otkrivenih kao zanimljiv konstruktivni element džamijskih potkupolnih interijera, a koji će pobuditi njegov interes početkom 2000.-ih godina (ciklusi "Metamorfoze", "Dodiri", 2003.-2005.), ili posljednje crteže, okupljene u zaokružene cikluse od po dva-tri lista, Verlašević potvrđuje crtež kao primarni element likovnog mišljenja i ritam kao jedan od središnjih elemenata likovne kompozije

kovnom rafinmanu i kolorističkom senzibilitetu nenametljivo čitalo vizualno iskustvo ambijenta u kojem je proveo najranije dane djetinjstva. Tako se, posredstvom Kinerta, taj luk od Mujadžića do Verlaševića napinje i zacrtava u samozatajnosti obojice autora i izvanrednoj ustrajnosti i dosljednosti istraživanja.

Vrijeme Verlaševićevog studiranja u Zagrebu korespondira sa naglašenom pojavom primarnog (ili, kako se još uobičajeno naziva elementarnog ili procesualnog slikarstva), a koje analizira jezik samog slikarskog medija. Ozračje strukturalističke teorije i konceptualne umjetnosti pripremiло je osnove za analizu i pojedinačnih likovnih medija, ali, u ovom slučaju, ne do-

vodeći do potpune de-materijalizacije umjetničkog djela i njegovog iščekavanja u radikalnoj tautologiji ili svođenja na (tek) ideju, već do radikalnog ispitivanja i zanimanja za tehničko-izvedbene elemente u gradnji slike (naglašavanjem karaktera poteza, debljine namaza, načina nanošenja poteza, okvira slike, strukture platna i sl.). Ovo je, na stanoviti način, predstavljalo zaključnu fazu analitičke struje moderne umjetnosti koju talijanski teoretičar umjetnosti Filiberto Men- na smatra karakterističnom za umjetnost 20. stoljeća u cjelini. Rezonance srodnih kretanja možemo u istom periodu, krajem osme decenije, prepoznati i kod pojedinih bosanskohercegovačkih umjetnika,

osobito članova grupe "Prostor-O- blik", a u Verlaševićevom slučaju ono je ostalo imanentno kao trajan, istraživački impuls.

Iznenadni prodori bjeline

Forme koje su se ranije "dodirivale" i "metamorfzirale", primičući se i udaljavajući, ispreplićući se ili uranjajući jedne u druge, na posljednjim Verlaševićevim ciklusima izrastaju u dinamički otvorenom, kvadratnom polju koje čini kontroliranu, makrostrukturu, a unutar koje se, zgušnjavanjem, odnosno razrjeđivanjem linijskih struktura formiraju "punine" i "bjeline" koje oblikuju trapezodine, kvadratične, linijske, mrežne ili organičke, spiralno-elipsoidne forme. Na nekim od

crteža moguće je prepoznati motiv ili referencu na vidljivu stvarnosti (poput snažne konturne linije koja zacrtava motiv majke s djetetom, nadahnut nedavnim demonstracijama oko dodjele JMB ili zoomorfnih i biljnih uzoraka sa bosanskih ćilima), ali ubrzo, već na sljedećim radovima, ta snažna konturna linija započinje svoj nepredvidiv, pulsirajući tok, poput oslobođene geste crtačkog rukopisa koja se prelila preko guste mreže, bezbrojnih, sitnih, linijskih poteza različitog usmjerenja i dužine.

Poseban akord u tim unutrašnjim sazvučjima vibrantnih linijskih struktura, predstavljaju iznenadni prodori bjeline, mjesta rjeđe popunjena linijskim mrežama; prosjeci i

pukotine. Upravo te bjeline, koje čine vidljivim podlogu na kojoj se razvija crtež, daju životvornu snagu linijskim formama i mjesta su najveće vizualne koncentracije. U odnosu na pauze bjeline, čitljiva je i ekspresivnost crtačkog i kolorističkog rukopisa.

Crteži iz posljednjeg ciklusa Mensura Verlaševića zrelo su sažimanje ranijih iskustava i izvrsna osnova za iskorak u nešto novo i nepoznato, kako je njegov profesor Kinert definirao imperativ kreativnog, stvaralačkog izraza.